

DOI 10.36074/grail-of-science.12.05.2023.013

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ФОНДОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

Гапонюк Микола Анатолійович

канд. екон. наук, проф., проф. кафедри фінансів імені Віктора Федосова,
*Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана, Україна*

Левченко Катерина Михайлівна

канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів імені Віктора Федосова,
*Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана, Україна*

Анотація. У статті розглянуто особливості функціонування вітчизняного фондового ринку. Здійснено аналіз функціонування ринку цінних паперів на фоні макроекономічних показників. Проаналізовано обсяг торгів цінними паперами на біржовому та позабіржовому ринку. В роботі досліджено структуру обсягів торгів на організаторах торгівлі з розподілом за фінансовими інструментами й визначено, що першість займають державні облігації України. В статті проаналізована діяльність організаторів торгівлі цінними паперами. Запропоновано рекомендації щодо напрямів вдосконалення функціонування вітчизняного фондового ринку.

Ключові слова: фондовий ринок, цінні папери, обсяг торгів цінними паперами, біржовий ринок, позабіржовий ринок, фінансові інструменти.

Фондовий ринок належить до важливих елементів функціонування фінансової системи країни, оскільки його ефективне функціонування нерозривно пов'язане з акумуляцією, перерозподілом тимчасово вільних фінансових ресурсів та інвестуванням в пріоритетні галузі економіки.

Згідно ЗУ «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» фондовий ринок належить до складової частини ринку капіталу. Сутність ринку цінних паперів полягає в наявності сукупності учасників фондового ринку та правовідносин між ними щодо емісії (видачі), обігу, виконання зобов'язань, викупу та обліку цінних паперів (у тому числі деривативних цінних паперів) [1].

Аналітичний огляд наукових досліджень та публікацій свідчить про значну кількість праць щодо функціонування вітчизняного фондового ринку. Зокрема Горбачова О.М. та Заяць Ю.А. розглядають сучасний стан вітчизняного фондового ринку, виділяють проблеми, що заважають його розвитку та виокремлюють шляхи для поліпшення ситуації [2]. Танклевська Н.С. та Ярмоленко В.В. в роботі висвітлюють власну авторську позицію щодо проблем, які перешкоджають ефективному розвитку фондового ринку та шляхи вирішення зазначених проблем [3]. Третьякова О.В., Харабара В.М., Грешко Р.І.

присвячують роботу висвітленню сучасного стану фондового ринку України, його проблемам та визначенню перспектив розвитку в майбутньому [4].

Метою статті є визначення особливостей сучасного стану розвитку фондового ринку в Україні.

Дослідження особливостей функціонування фондового ринку розпочнемо з аналізу показників функціонування ринку цінних паперів на фоні макроекономічних показників (рис. 1).

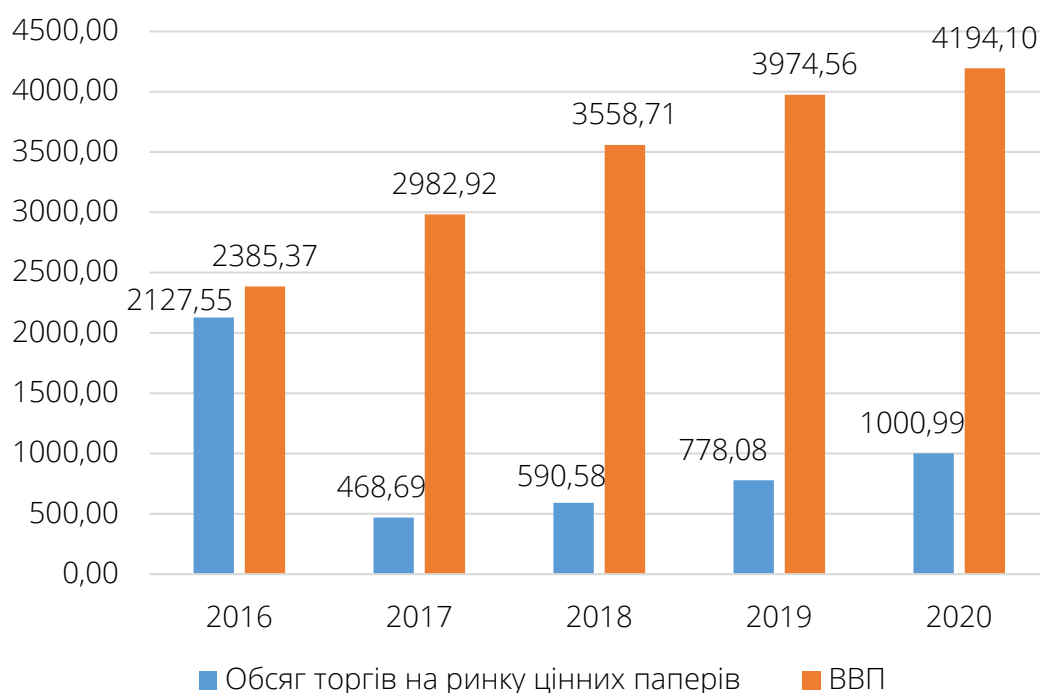

Рис. 1. Порівняльна характеристика обсягу торгів на ринку цінних паперів та ВВП у 2016-2020 рр., млрд грн [5, с.92]

Згідно даних, наведених на рисунку 1, можна виокремити різкий спад обсягу торгів цінними паперами у 2017 році. У 2017 році, порівняно з 2016 роком, відбулося зниження зазначеного показника на 72,23% до рівня 468,69 млрд грн. Причиною таких суттєвих змін той факт, що депозитні сертифікати більше не враховуються у розрахунках обсягу торгів. Далі, протягом 2017-2020 рр. прослідковується тенденція підвищення як обсягу торгів на фондовому ринку, так і обсягу ВВП. Зокрема у 2020 році співвідношення обсягів торгів на ринку цінних паперів до ВВП становило 23,87%.

Важливим елементом дослідження є вивчення порівняльного обсягу торгів цінними паперами на біржовому та позабіржовому на ринку (рис. 2).

Таким чином, порівняльна характеристика обсягу торгів цінними паперами свідчить, що 2016 рік характеризується перевагою позабіржового ринку над біржовим в більш ніж 8 разів. Надалі перевага торгів на позабіржовому ринку зберігається, зокрема частка біржового ринку у 2020 році становила 33,51% від загального обсягу.

Варто зазначити, що на біржовому ринку цінних паперів відбувається формування максимально справедливого ціноутворення шляхом

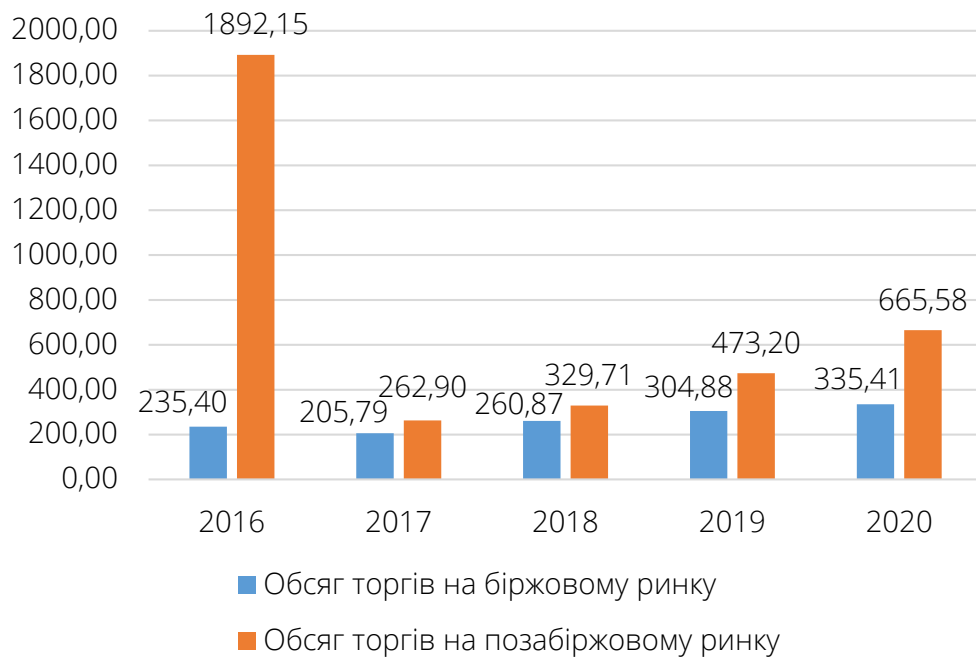

Рис. 2. Порівняльна характеристика обсягу торгів цінними паперами на біржовому та позабіржовому ринку у 2016-2020 рр., млрд грн [5, с. 94]

зосередження попиту та пропозиції на фінансові інструменти, які допущені до торгівлі.

Що стосується частки обсягів торгів на організаторах торгівлі з розподілом за фінансовими інструментами (рис. 3), то протягом досліджуваного періоду першість займають державні облігації України. Станом на 2020 рік частка обсягу торгів державними облігаціями України на організаторах торгівлі становила 98,33%.

Рис. 3. Динаміка показника частки обсягів торгів на організаторах торгівлі з розподілом за фінансовими інструментами у 2016 – 2020 роках, % [5, с. 98]

У 2020 році перелік фондових бірж, яким Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку видала ліцензії на провадження професійної діяльності на фондовому ринку – діяльності з організації торгівлі на фондовому ринку включав [5, с. 24]:

- АТ «Українська біржа»;
- АТ «Фондова біржа «ПФТС»;
- ПрАТ «Фондова біржа «Перспектива»;
- ПрАТ «Українська фондова біржа»;
- ПрАТ «Українська міжбанківська валютна біржа».

Протягом 2016-2020 рр. провідні позиції щодо торгівлі цінними паперами займають організатори торгівлі АТ «Фондова біржа «ПФТС» та ПрАТ «Фондова біржа «Перспектива», питома вага обсягів торгів яких протягом аналізованого періоду була на рівні більше ніж 90% [5, с. 97].

Висновки. Дослідження динаміки функціонування вітчизняного ринку цінних паперів не дає змоги прослідкувати певну тенденцію. В цілому ситуація є неоднорідною, тому до рекомендацій щодо напрямів вдосконалення функціонування фондового ринку можна віднести [3]:

- функціонування розвиненої інфраструктури фондового ринку з широким спектром інструментів та ефективних механізмів взаємодії учасників ринку;
- інтеграція у міжнародні фінансові ринки та взаємозв'язок з іншими сегментами фінансового ринку;
- забезпечення грошовим капіталом потреб економіки держави шляхом створення механізму акумулювання, розподілу та перерозподілу фондів коштів від особи, яка володіє вільними інвестиційними ресурсами, до особи, якій необхідні такі ресурси для розвитку.

Отже, розвиток фондового ринку впливає на рівень національної економіки та стан функціонування фінансової системи країни. Тому подальше ефективне функціонування ринку цінних паперів пов'язане з конкретними діями держави, зокрема з вдосконаленням нормативно-правового забезпечення функціонування вітчизняного фондового ринку, враховуючи євроінтеграційний напрям України.

Список використаних джерел:

- [1] Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України 19.06.2020 №738-IX. Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-20#Text>
- [2] Горбачова О.М., Заяць Ю.А. (2021) Сучасний фондовий ринок України: проблеми та шляхи їх вирішення. *Підприємництво та інновації*. Випуск 20. С. 62-66. Вилучено з: <http://ei-journal.in.ua/index.php/journal/article/view/459/446>
- [3] Танклевська Н.С., Ярмоленко В.В. (2021) Сучасний стан та проблеми функціонування фондового ринку в Україні. *Ефективна економіка*. № 7. Вилучено з: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/7_2021/3.pdf
- [4] Третьякова О.В., Харабара В.М., Грешко Р.І. (2020) Фондовий ринок України: функціонування в сучасних умовах. *Економіка та держава*. № 5. С. 103-107. Вилучено з: http://www.economy.in.ua/pdf/5_2020/20.pdf
- [5] Річний звіт НКЦПФР за 2020 рік. Вилучено з: <https://www.nssmc.gov.ua/document/?id=12530000>